

22.

Diagnoza rodziny chcącej przysposobić dziecko

W drodze adopcji realizuje się prawo dziecka do wychowania w środowisku rodzinnym. **Rodzina adopcyjna stanowi najkorzystniejszą formę opieki nad dzieckiem**, które z różnych przyczyn zostało pozbawione możliwości wychowania w rodzinie biologicznej, stwarza bowiem warunki niemal identyczne z warunkami panującymi w rodzinie naturalnej.

Podstawowym założeniem adopcji jest realizacja zasady dobra dziecka, a zatem zapewnienie mu możliwie najlepszej opieki, wychowania i rozwoju. Dobro dziecka stanowi jednocześnie jedną z dwóch podstawowych przesłanek adopcji. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, przysposobić można tylko osobę małoletnią (do 18 roku życia) i tylko dla jej dobra. **Z uwagi na wyjątkowy charakter i cel rodziny adopcyjnej, stosunek przysposobienia cechuje trwałość, co oznacza, że można rozwiązać tylko ustawowo określone formy adopcji i tylko w wyjątkowych sytuacjach.** Przysposobienie nie może zostać rozwiązane, jeżeli miałyby przez to ucierpieć dobro małoletniego dziecka.

Procedury

Prowadzenie procedur adopcyjnych oraz przygotowanie kandydatów do przysposobienia dziecka należy do wyłącznej kompetencji ośrodków adopcyjnych.

Procedura adopcyjna jest **długotrwałym i sformalizowanym procesem**. Kandydaci do przysposobienia dziecka muszą spełnić szereg warunków, które są weryfikowane w procesie kwalifikacyjnym.

O przysposobieniu orzeka sąd opiekuńczy na wniosek przysposabiającego. Przed wydaniem orzeczenia sąd może określić sposób i okres osobistej styczności kandydata z dzieckiem. W przypadku adopcji zagranicznej ma to charakter obligatoryjny.

Poprzez adopcję między przysposobionym a przysposabiającym powstaje stosunek jaki istnieje między rodzicami a dziećmi. Adopcja wywołuje szereg konsekwencji, zarówno o charakterze prawnym, jak i faktycznym. **Zatem, np. zmiana ulega stan cywilny dziecka, przybiera ono to samo nazwisko, co rodzice adoptujący, dziecku przysługują od osób je adoptujących alimenty, a także ono może zostać zobowiązane do alimentowania przybranych rodziców. Dzieci przysposobione dziedziczą z mocy ustawy po osobach je przysposabiających na równi z dziećmi biologicznymi.**

Ustanowienie przysposobienia wiąże się ze sprawowaniem pełni władzy rodzicielskiej. W związku z daleko posuniętymi i często nieodwracalnymi konsekwencjami, adopcja jest uważana za najkorzystniejszą dla dziecka formę zapewnienia mu opieki zastępczej. Zastępuje w pełni pierwotną opiekę rodziców biologicznych. Z drugiej zaś strony jest ona możliwa tylko

za zgodą rodziców biologicznych albo w sytuacji, kiedy zostali oni całkowicie pozbawieni władzy rodzicielskiej (także gdy są nieznani, ubezwłasnowolnieni całkowicie albo nie ma możliwości nawiązania z nimi kontaktu)¹.

W Polsce istnieją trzy rodzaje przysposobienia:

1. pełne,
2. pełne nierozwiązywalne (zwane całkowitym)
3. niepełne.

Przysposobienie pełne

W jego wyniku powstaje pokrewieństwo nie tylko między dzieckiem a osobami przysposabiającymi, ale też między dzieckiem a rodziną przysposabiającą. To znaczy, że następuje zerwanie więzi z rodziną naturalną i nawiązanie więzi z nową rodziną (zarówno z „nowymi” rodzicami, jak i ich krewnymi – „nową” babcią, „nowym” wujkiem itp.). Po takim przysposobieniu następuje wpis do aktu urodzenia dziecka, w którym przysposabiających wpisuje się jako rodziców przysposobionego. Istnieje też możliwość wydania nowego aktu urodzenia, ale tylko wtedy, gdy tak postanowi sąd opiekuńczy. Dziecko otrzymuje nazwisko przysposabiającego.

Przysposobienie całkowite jest odmianą przysposobienia pełnego

Charakteryzuje się tym, że jest nierozwiązywalne i obowiązuje tu zasada pełnej tajemnicy. Następuje tylko wtedy, gdy rodzice naturalni dziecka zgodzili się przed sądem na przysposobienie ich dziecka, nie wskazując osoby, która ma je przysposobić (czyli nie wskazując „nowych” rodziców). Wówczas zawsze sporządza się nowy akt urodzenia dziecka, z przysposabiającymi wpisanymi jako rodzicami. Dziecko otrzymuje też nazwisko „nowych” rodziców.

Przysposobienie niepełne. W jego wyniku powstaje stosunek pokrewieństwa między dzieckiem a przysposabiającymi. Zerwana zostaje więź między dzieckiem a naturalnymi

¹ Rodzinna piecza zastępcza. Poradnik praktyczny, red. A. Kwaśniewska-Sadkowska, Warszawa 2015, s. 59-60.

rodzicami. Dziecko nie zostaje jednak włączone do nowej rodziny, tzn. nie staje się ani rodzeństwem naturalnych dzieci „nowych” rodziców ani nie zyskuje „nowej” babci, wujka itp. To znaczy że pozostają wszystkie więzi pokrewieństwa z naturalną rodziną dziecka, poza pokrewieństwem z naturalnymi rodzicami. Dotychczasowi wujkowie, ciocie, kuzyni itp. pozostają w takim samym stosunku pokrewieństwa, jak do tej pory. Przy tym przysposobieniu również następuje wpis do aktu urodzenia dziecka i dziecko także otrzymuje nazwisko „nowych” rodziców. Przysposobienie niepełne może być zmienione na pełne na wniosek przysposabiającego. O tym, czy taka zmiana powinna nastąpić, decyduje sąd opiekuńczy. Ta forma przysposobienia jest najmniej popularna.

Interpretacja obowiązujących przepisów prawnych dotyczących adopcji z MRPIPS

Podstawa prawna

Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz.U.2017, poz. 697)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. *w sprawie szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka* (Dz. U. Nr 272, poz. 1610)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. *w sprawie kwestionariusza wywiadu adopcyjnego oraz wzoru karty dziecka* (Dz. U. Nr 292, poz. 17121)

<http://www.rops-bialystok.pl/andrzej/wp-content/uploads/2015/09/KWESTIONARIUSZ-WYWIADU-ADOPCYJNEGO.pdf>; https://www.mpips.gov.pl/download/gfx/mpips/pl/.../Zalacznik%20nr%202_2.pdf

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. *w sprawie wzoru zaświadczenia kwalifikacyjnego* (Dz. U. Nr 272, poz. 1609)

Ustawa z dnia 5 września 2016 r. *o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2016, poz. 1583)

Dział V. Postępowanie adopcyjne (art. 154 – 175a)

ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
szczegółowo określa procedury w sprawie adopcji
(Dz.U.2017, poz. 697)

Standardy prawne dotyczące przysposobienia wyznaczają również: *Konwencja o prawach dziecka* (art. 21, 7, 9, 11, 20), *Konwencja o Ochronie Dzieci i Współpracy w Dziedzinie*

Przysposobienia Międzynarodowego (konwencja haska) oraz, na gruncie europejskim, *Konwencja o Przysposobieniu Dzieci* z dnia 24 kwietnia 1967 r. (konwencja strasburska).

Zasady dotyczące przysposobienia wynikające z przepisów *Konwencji o Prawach Dziecka*:
Nadrzędnym celem przysposobienia jest dobro dziecka;

-
- ⇒ Przysposobienie może ustanowić tylko kompetentna władza państwowa (np. sąd), po wnikliwym zbadaniu sytuacji dziecka, rodziców naturalnych i adopcyjnych;
- ⇒ Warunkiem przysposobienia jest zgoda na przysposobienie osób zainteresowanych (wskazanych ustawowo); □
- ⇒ Przysposobienie związane z wyjazdem za granicę możliwe jest dopiero po wyczerpaniu możliwości adopcji krajowej;
- ⇒ Warunkiem zgody na przysposobienie z wyjazdem dziecka za granicę jest zapewnienie dziecku warunków, nie gorszych niż w kraju; □
- ⇒ Państwo nie powinno dopuścić do komercjalizacji przysposobienia; □
- ⇒ Współpracą w sprawach przysposobienia powinny zajmować się wskazane w poszczególnych krajach kompetentne instytucje;
- ⇒ Dziecko przysposobiane powinno znać swoje korzenie – prawo do znajomości własnej tożsamości.

Europejska Konwencja o Przysposobieniu określa bardziej szczegółowe standardy europejskie w kwestiach:

- ⇒ Minimalnego wieku przysposabiających, określając go w przedziale od 21 do 35 lat (dopuszcza wyjątki);
- ⇒ Orzeczenie przysposobienia powinno być poprzedzone wnikliwymi wywiadami z uwzględnieniem wszelkich aspektów psychologicznych, środowiskowych i medycznych;
- ⇒ Orzeczenie nie może być wydane przed upływem okresu wyznaczonego na pobyt dziecka u przysposabiającego (preadopcja);
- ⇒ Strony powinny mieć wgląd w akty stanu cywilnego za wyjątkiem tych ujawniających fakt adopcji i tożsamość rodziców naturalnych (tajemnica adopcji dotyczy krewnych adoptowanego).

Interpretacja przepisów

- ⇒ Procedura adopcji, czyli przysposobienia jest dłuższa i bardziej skomplikowana. Dzieje się tak dlatego, że adopcja łączy prawnie przysposabiających (tych, którzy chcą adoptować) z dzieckiem, które adoptują (przysposobionym). Adopcja daje im takie same prawa i

- odpowiedzialność, jakby byli biologicznymi rodzicami. Dziecku zmienia się akt urodzenia – w miejsce danych rodziców naturalnych wpisane zostają dane rodziców adopcyjnych. Dziecko przyjmuje nowe nazwisko, możliwa jest także zmiana jego imienia.
- ⇒ Rodzina adopcyjna nie podlega kontroli żadnej instytucji, tak jak to ma miejsce w przypadku rodziny zastępczej.
  - ⇒ Nie otrzymuje także środków finansowych na utrzymanie adoptowanego dziecka.
  - ⇒ Dziecko staje się dzieckiem nowych rodziców.
  - ⇒ W przypadku ustanowienia rodziny zastępczej, adopcja może być dokonana tylko za zgodą biologicznych rodziców dziecka lub wtedy, gdy zostali oni pozbawieni władzy rodzicielskiej przez sąd, są nieznani albo w żaden sposób nie można się z nimi skontaktować. W odróżnieniu do rodzin zastępczych, tam nie wymaga się zgody rodziców biologicznych, nie muszą oni być pozbawieni władzy rodzicielskiej, ponieważ sąd może postanowić o umieszczeniu dziecka w zastępczym środowisku wychowawczym, jednocześnie ograniczając, zawieszając lub pozbawiając rodziców władzy.
  - ⇒ Postępowanie adopcyjne wszczynane jest na wniosek przysposabiających. Sąd zasięga opinii odpowiedniej instytucji (np. ośrodka adopcyjnego, Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów).
  - ⇒ Dziecko, które ukończyło 13 lat, w postępowaniu adopcyjnym musi zostać wysłuchane i wyrazić zgodę na adopcję. Natomiast w każdej sytuacji dziecko powinno zostać wysłuchane, jeśli jego stopień dojrzałości i rozwoju na to pozwala.
  - ⇒ Postępowanie adopcyjne jest tajne. Nikt spośród osób uczestniczących w jego przebiegu (pracowników ośrodka adopcyjnego, prawników, kuratorów, pracowników domu dziecka i in.) nie ma prawa ujawniać szczegółów sprawy, zwłaszcza jeśli chodzi o dane osobowe dziecka, jego rodziców naturalnych i adopcyjnych. Dziecko może ubiegać się o ujawnienie tych informacji dopiero po uzyskaniu pełnoletności, występując z wnioskiem do sądu rodzinnego.

Rodzina adopcyjna – jej charakter

1. trwała forma opieki nad dzieckiem, rozwiązywalna tylko w wyjątkowych przypadkach

2. dziecko najczęściej nie zna swoich rodziców biologicznych, nie może się z nimi kontaktować, nie zna swojego pochodzenia, adopcja jest utrzymywana w tajemnicy
3. dziecku zmienia się akt urodzenia i nazwisko
4. wyjątkowo można rozwiązać przysposobienie i tylko z ważnych powodów, można natomiast rodzicom adopcyjnym ograniczyć lub pozbawić władzy rodzicielskiej
5. rodzina adopcyjna sama pokrywa wydatki związane z opieką nad dzieckiem
6. rodzina adopcyjna zastępuje rodzinę biologiczną, wypiera rodzinę naturalną
7. więzi dziecka z rodzicami biologicznymi są zerwane (mają prawo do spadku, prawa stanu cywilnego, alimenty tylko od rodziców adopcyjnych)

Warto zadbać, aby rodzina zastępcza była dobrze przygotowana i rozumiała różnice między adopcją a byciem rodziną zastępczą.

- ⇒ Jeśli między dzieckiem i jego zastępczymi rodzicami wytworzyła się silna i trwała więź emocjonalna, rodzina zastępcza może złożyć wniosek o adopcję dziecka. Najpierw należy ustalić, czy rodzice dziecka mają nad nim władzę rodzicielską. Jeśli tak, to należy uzyskać ich zgodę na adopcję dziecka. Jeśli wystąpią jakieś problemy w uzyskaniu takiej zgody, można wystąpić z wnioskiem o pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej. Nie można adoptować dziecka, jeśli rodzice nie są pozbawieni władzy rodzicielskiej. Wątpliwości przy wszczynaniu takiej procedury może budzić fakt, iż przy umieszczaniu dziecka w tej właśnie formie opieki zastępczej sąd kierował się zapewne perspektywą powrotu dziecka do rodziny biologicznej. Jednakże zdarzają się sytuacje, w których przysposobienie dziecka znajdującego się w rodzinie zastępczej jest dobrym rozwiązaniem. Gdy dziecko ma uregulowaną sytuację prawną i może być adoptowane, przywiązało się do rodziców zastępczych.
- ⇒ Niebezpieczeństwem jest adopcja jednego lub kilorga dzieci, a pozostawienie kolejnych w rodzinie zastępczej. Rodzi się wtedy niefortunny podział między dziećmi.
- ⇒ Przysposobienie dziecka w rodzinie zastępczej odbywa się na podobnych zasadach, co w przypadku dzieci nie będących w rodzinie zastępczej. Jednak, gdy procedura poszukiwania rodziny adopcyjnej trwa, zgłoszenie gotowości rodziny zastępczej do przysposobienia wychowanka powoduje jej zawieszenie.

Dopuszczalna jest również sytuacja, gdy dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej jest adoptowane przez inną rodzinę. Zawsze trzeba jednak zbadać, czy jest to w interesie dziecka. Być może dziecko nawiąże tak dobre relacje z rodziną zastępczą, że pomimo zaistnienia możliwości adopcji, będzie wolało pozostać ze swoimi dotychczasowymi opiekunami.

Wymagania na podstawie obowiązujących przepisów prawnych dotyczących adopcji z MRPiPS

W PIGUŁCE

- ❖ przysposobić można tylko małoletniego (warunek ten musi być spełniony w dniu złożenia wniosku o przysposobienie) i tylko dla jego dobra;
- ❖ przysposobić może osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego oraz posiada opinię kwalifikacyjną oraz świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny, o którym mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, chyba że obowiązek ten jej nie dotyczy (osoby spokrewnione lub spowinowacane z dzieckiem oraz sprawujące nad nimi rodzinną pieczę zastępczą);
- ❖ konieczne jest uzyskanie zgody małoletniego, jeśli ten ukończył lat 13. Sąd opiekuńczy powinien wysłuchać przysposabianego, który nie ukończył lat trzynastu, jeżeli może on pojąć znaczenie przysposobienia. Sąd opiekuńczy wyjątkowo może orzec przysposobienie bez żądania zgody przysposabianego, jeżeli ten np. nie jest zdolny do wyrażenia takiej zgody;
- ❖ przysposabiający musi wyrazić chęć przysposobienia – tzn. wniosek o orzeczenie przysposobienia;
- ❖ między przysposabiającym, a przysposabianym musi istnieć odpowiednia różnica wieku, czyli ok. 18 lat;
- ❖ przysposabiający musi się wykazywać odpowiednimi właściwościami osobistymi, czyli prawy charakter, zdolności wychowawcze;
- ❖ możliwość wychowania przysposabianego przez przysposabiającego bez nadmiernego dla niego uszczerbku;
- ❖ konieczna jest także zgoda rodziców dziecka, które ma być przysposobione, wyrażona przed orzeczeniem przysposobienia. Zgoda nie jest konieczna, jeżeli zostali oni pozbawieni władzy rodzicielskiej lub są nieznani albo porozumienie z nimi napotyka

trudne do przezwyciężenia przeszkody. Sąd opiekuńczy może ze względu na wyjątkowe okoliczności orzec przysposobienie mimo braku zgody rodziców, których zdolność do czynności prawnych jest ograniczona, jeżeli ich odmowa na przysposobienie jest oczywiście sprzeczna z dobrem dziecka;

- ❖ jeżeli dziecko ma ustanowionego opiekuna to do przysposobienia konieczna jest także jego zgoda, gdyż działa on jako przedstawiciel ustawowy dziecka;
- ❖ przysposobienie może być dokonane przez małżonków – tzw. przysposobienie wspólne, lub też przez jedną osobę – w takim przypadku, jeśli taka osoba pozostaje w związku małżeńskim to konieczne jest także uzyskanie zgody współmałżonka. Od tej reguły istnieją jednak wyjątki:

1. gdy współmałżonek nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, tzn. jest całkowicie ubezwłasnowolniony, nie ma możliwości nabywania praw i zaciągania zobowiązań we własnym imieniu w drodze czynności prawnych. Brak lub ograniczenie zdolności do czynności prawnych wyłącza sprawowanie władzy rodzicielskiej, a w związku z tym możliwość przysposobienia;
2. porozumienie ze współmałżonkiem napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody, np.: nie jest znane miejsce jego pobytu lub z uwagi na poważną chorobę nie ma możliwości kontaktu z nim. Przeszkoda powinna być trwała, nie przemijająca z upływem krótkiego czasu².

Dziecko może być przysposobione przez bliższą lub dalszą rodzinę:

- ❖ możliwe jest przysposobienie siostry lub brata, czyli krewnego w linii bocznej w pierwszym stopniu. Dotyczy to także rodzeństwa przyrodniego, a więc pochodzącego od innej matki lub ojca;
  - ❖ możliwe jest przysposobienie dziecka spokrewnionego lub spowinowaczonego;
  - ❖ dziecko może być też przysposobione przez opiekunów zastępczych.
- Dzięki dopuszczeniu takich sytuacji przez prawo, przysposabiany pozostaje w swoim środowisku.

² <https://rodziny.interwencjaprawna.pl/prawo/informacje-prawne/przysposobienie/>
<https://rodziny.interwencjaprawna.pl/prawo/akty-prawne>

Kwestionariusz CUIDA³

By móc podjąć decyzję dotyczącą powierzenia opieki nad dzieckiem osobom chcącym je adoptować należy dysponować informacjami pozwalającymi ocenić ich predyspozycje do bycia rodzicami.

W kontekście badania kandydatów na rodziców adopcyjnych i kandydatów na rodziców zastępczych warto rekomendować jednoczesne stosowanie dwóch metod – kwestionariusza CUIDA oraz Testu Kompetencji Rodzicielskich, które wspólnie pozwalają uzyskać pełniejszy obraz predyspozycji do rodzicielstwa.

- ❖ CUIDA – Kwestionariusz do oceny kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów, opiekunów prawnych i mediatorów – umożliwia ocenę cech osobowości ważnych z punktu widzenia zdolności do zapewnienia dziecku właściwej opieki.
- ❖ TKR dostarcza informacji o kompetencjach rodzicielskich czyli wiedzy rodziców i ich przekonaniu o własnych umiejętnościach związanych z wychowaniem dziecka.

Wyniki kwestionariusza CUIDA mogą też być użyteczne przy interpretowaniu wyników TKR, zwłaszcza tych, które odnoszą się do błędów wychowawczych. Na przykład wysoki wynik w skali Nadopiekuńczość w TKR uzyskany przez osobę, która jednocześnie ma niskie umiejętności radzenia sobie ze stratą oceniane na podstawie kwestionariusza CUIDA, świadczące o emocjonalnej zależności od innych, można interpretować jako wyraz jej niepokoju o dziecko i dążenia do kontrolowania go w celu zapewnienia mu ochrony.

Podstawowym narzędziem, które ma mu pomóc w uzyskaniu takich informacji, jest Kwestionariusz CUIDA do oceny kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów, opiekunów prawnych i mediatorów. <http://www.practest.com.pl/files/mojepliki/CUIDA.pdf>
http://www.practest.com.pl/files/mojepliki/CUIDA_duza.pdf

CUIDA. Test powstał on w Hiszpanii i we wszystkich krajach hiszpańskojęzycznych jest obowiązkowo stosowany do diagnozowania kandydatów na rodziców adopcyjnych. Pozwala na ocenę 14 zmiennych osobowościowych, w tym takich, które od dawna bywają przedmiotem pomiaru (np. *Asertywność, Samoocena, Stabilność emocjonalna*), jak i kilku nowych, na przykład *Zdolność tworzenia więzi uczuciowych* czy *Umiejętność radzenia sobie ze stratą*. Ma trzy skale kontrolne umożliwiające wyeliminowanie nietrafnych protokołów (skale

³ F. A. Bermejo i in., *CUIDA Kwestionariusz do oceny kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów, opiekunów prawnych i mediatorów*. Podręcznik. Polska adaptacja Aleksandra Jaworowska, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2016.

Nieuważności i Niespójności) oraz uwzględnienie w interpretacji stopnia, w jakim badany idealizuje obraz siebie (skala *Aprobaty społecznej*). Wyniki kwestionariusza CUIDA można też ujmować w postaci trzech czynników bardziej ogólnych (czynniki II rzędu): *Opieka odpowiedzialna*, *Opieka uczuciowa* oraz *Wrażliwość na innych*. CUIDA pozwala na ocenę zmiennych osobowościowych, stylów wychowania i zdolności danej osoby do zapewnienia odpowiedniej opieki dziecku biologicznemu, adoptowanemu, w rodzinie zastępczej czy w placówce opiekuńczej. Służy również do oceny zdolności zajmowania się osobami niesamodzielnymi, to znaczy osobami starszymi, chorymi, niepełnosprawnymi, itp.

Wersja polska kwestionariusza CUIDA składa się ze 175 pozycji, na które odpowiada się na 4-punktowej skali. Zostały opracowane dwa rodzaje norm:

- ❖ dla osób dorosłych w wieku 20–59 lat z populacji ogólnej;
- ❖ dla kandydatów na rodziców adopcyjnych.

Z tych pierwszych należy korzystać wtedy, gdy kwestionariusz jest stosowany w celach rozwojowych. Natomiast normy dla kandydatów na rodziców adopcyjnych powinny być wykorzystywane wtedy, gdy kwestionariusz stosowany jest w celach diagnostycznych i od uzyskanych wyników zależy jakaś ważna dla badanego decyzja.

CUIDA znajduje zastosowanie w:

- diagnozowaniu kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów prawnych;
- doborze kandydatów do prac opiekuńczych (żłobki, przedszkola, domy opieki, hospicja).

Wyniki kwestionariusza CUIDA pomagają wyeliminować słabych kandydatów na opiekunów

Kwestionariusz CUIDA nie dostarcza wyniku ogólnego, bowiem nie ma jednego zestawu cech optymalnych, najbardziej pożądanых w każdym przypadku, bez względu na to, kogo i w jakim celu diagnozujemy. Inne cechy mają kluczowe znaczenie gdy szukamy mediatorów czy opiekunów do domu opieki społecznej, a inne gdy oceniamy czy ktoś może zostać rodzicem adopcyjnym. Waga tych samych zmiennych jest inna, gdy ktoś chce adoptować dziecko, ponieważ nie pragnie mieć własnego, biologicznego potomstwa, a inna, gdy ktoś stracił dziecko i biologicznego mieć już nie może. Najbardziej pożądanym profilem osoby, która chce adoptować niemowlaka, wygląda inaczej niż profil osoby, która jest kandydatem na rodzica

adopcyjnego nastolatka. Podręcznik opisuje różne możliwe przypadki zastosowania kwestionariusza, informując jednocześnie, jakie cechy mają szczególne znaczenie w każdym z nich.⁴

Wykorzystanie CUIDA do oceny kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów, opiekunów prawnych i mediatorów

Wyniki uzyskane w CUIDA umożliwiają wszechstronną ocenę predyspozycji rodzicielskich, mogą też stanowić punkt wyjścia do wywiadu nie tylko 1) z kandydatami na rodziców adopcyjnych lub zastępczych, ale także 2) z rodzicami diagnozowanymi z różnych powodów w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów lub w poradniach psychologiczno-pedagogicznych. Dane walidacyjne wskazują też na możliwość wykorzystania kwestionariusza CUIDA 3) w doborze pracowników do ośrodków opiekuńczych.⁵

Rzetelność skal (z niewielkimi wyjątkami) jest w pełni satysfakcjonująca i umożliwia wykorzystanie wyników w celach diagnostycznych, w badaniach indywidualnych. Analizy trafności polskiej wersji kwestionariusza CUIDA pokazały:

po pierwsze, że wyniki w skalach podstawowych i czynnikach II rzędu ujemnie korelują z tymi wynikami *Skali Postaw Rodzicielskich* SPR M. Plopy, które wskazują na postawy rodzicielskie niekorzystnie wpływające na rozwój dziecka, natomiast dodatnio korelują z wynikami, które świadczą o postawach korzystnych dla rozwoju dziecka. Takie rezultaty przemawiają za **trafnością skal kwestionariusza CUIDA jako miar predyspozycji do sprawowania opieki rodzicielskiej**.

po drugie, wyniki w skalach kwestionariusza CUIDA istotnie korelują z wynikami w skalach wchodzących w skład obszarów Kompetencje społeczne i Natura psychologiczna z *Bochumskiego Inwentarza Osobowościowych Wyznaczników Pracy* BIP. Inwentarz BIP przeznaczony jest do pomiaru wymiarów osobowości ważnych z punktu widzenia efektywnego funkcjonowania zawodowego na różnych stanowiskach. Uzyskane korelacje pozwalają więc wnioskować, że **CUIDA może być trafnym narzędziem do badania kandydatów do prac, w których szczególne znaczenie dla efektywnego funkcjonowania zawodowego mają kompetencje społeczne, stabilność emocjonalna, odporność na stres**.

⁴ Bermejo, F. A., Estevez, I., Garcia, M. I., Garcia-Rubio E., Lapastora, M., Parra, J. C., Polo, A., Sueiro, M. J., Velazques de Castro, F., *CUIDA Kwestionariusz do oceny kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów, opiekunów prawnych i mediatorów. Podręcznik*. Polska adaptacja: Aleksandra Jaworowska, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2016.

⁵ Tamże.

po trzecie, wyniki badań walidacyjnych pokazują, że kwestionariusz CUIDA trafnie mierzy cechy ważne dla adekwatnego wypełniania obowiązków rodzicielskich⁶. Okazało się bowiem, że **rodzice dysfunkcyjni uzyskują niższe wyniki w skalach podstawowych i czynnikach II rzędu niż rodzice, którzy należycie wypełniają swe obowiązki wobec dziecka**. Dla rodziców dysfunkcyjnych szczególnie charakterystyczne są obniżone wyniki w czynnikach II rzędu i w trzech skalach podstawowych: *Umiejętność rozwiązywania problemów*, *Zdolność tworzenia więzi uczuciowych* oraz *Stabilność emocjonalna*, a także podwyższone wyniki w czynniku dodatkowym *Agresywność*.

Zadaniem ośrodków adopcyjnych jest znalezienie dla dziecka jak najlepszych rodziców. Służy temu, najczęściej 9-miesięczny, system weryfikacji i szkoleń (ten czas jest różny – zależy od ośrodka). W tym czasie psychologowie i pedagodzy sprawdzają predyspozycje kandydatów na rodziców, czy są w stanie zapewnić dziecku nie tylko byt materialny, ale także emocjonalne poczucie bezpieczeństwa, oraz przygotowują ich do bycia rodzicami adopcyjnymi. W Polsce prawo zezwala na adopcję dziecka osobom samotnym. Jednak ze względu na to, że właściwy rozwój dziecka gwarantuje pełna rodzina, lepszymi kandydatami są małżeństwa. Podczas wstępnej rozmowy kandydaci przedstawiają motywacje swojej decyzji i preferencje związane z dzieckiem – jedni chcą adoptować tylko niemowlę, innym zależy głównie na tym, by w rodzinie biologicznej nie było uzależnień czy chorób genetycznych. Czas oczekiwania na dziecko waha się od roku do kilku lat. O adopcję mogą się starać pary, które mają określony staż małżeński (w zależności od ośrodka od 3 do 7 lat). Różnica wieku pomiędzy przyszłymi rodzicami a dzieckiem nie może przekraczać 40 lat. Rodzice powinni być wolni od nałogów, mieć stałe dochody, dobrą opinię z pracy.⁷

Etapy postępowania dla kandydatów do przysposobienia dziecka

Kwalifikacja dziecka do adopcji oraz przygotowanie i kwalifikowanie kandydatów zgłaszających gotowość przysposobienia dziecka należy do wyłącznych kompetencji ośrodków adopcyjnych.

⁶ Tamże.

⁷ J. Błęszyński, *Kluczowe zagadnienia przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, „Impuls”, Kraków 2005

W odniesieniu do kandydatów procedurę można podzielić na następujące etapy:

Etap (pierwszy) – na który składa się rozmowa z pracownikiem ośrodka adopcyjnego. Podczas rozmowy kandydat zapozna się z obowiązującą procedurą, wymaganiami, procesem szkolenia. Jest to też czas na omówienie zagadnień związanych z samym procesem adopcyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci.

Złożenie przez kandydatów następujących dokumentów:

- a) pisemny wniosek o rozpoczęcie procedury adopcyjnej,
- b) pisemną zgodę na poddanie się procedurze adopcyjnej oraz zgodę na przetwarzanie danych osobowych
- c) oświadczenie kandydatów na rodziców adopcyjnych o ubieganiu się lub poddaniu procedurze adopcyjnej w innym ośrodku adopcyjnym, ze wskazaniem tego ośrodka oraz przyczyny zerwania współpracy z tym ośrodkiem
- d) zupełny odpis aktu małżeństwa (odpis z datą nie wcześniejszą niż 3 miesiące przed złożeniem dokumentów do ośrodka adopcyjnego), gdy kandydatami na rodziców adopcyjnych są małżonkowie,
- e) zupełny odpis aktu urodzenia – w przypadku adopcji przez osobę samotną,
- f) zupełny odpis aktu urodzenia dzieci pozostających pod władzą rodzicielską kandydatów na rodziców adopcyjnych oraz pozostających z nimi we wspólnym gospodarstwie domowym,
- g) zaświadczenia o stanie zdrowia kandydatów na rodziców adopcyjnych potwierdzające, że kandydaci mogą sprawować właściwą opiekę nad dzieckiem,
- h) zaświadczenie o dochodach kandydatów na rodziców adopcyjnych (kserokopia zeznania rocznego PIT, ewentualnie zaświadczenie o dochodach z gospodarstwa rolnego lub innych dochodach),
- i) informacje o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego,
- j) odpis prawomocnego wyroku rozwodowego lub unieważniającego małżeństwo – w przypadku kandydata na rodzica adopcyjnego, który wcześniej pozostawał w związku małżeńskim i małżeństwo to zostało rozwiązane przez rozwód lub unieważnione,
- k) oświadczenie kandydata na rodzica adopcyjnego, że nie został prawomocnie pozbawiony władzy rodzicielskiej, władza ta nie została mu ograniczona lub zawieszona życiorys kandydata na rodzica adopcyjnego,
- l) inne dokumenty, które w ocenie kandydata na rodzica adopcyjnego mogą mieć znaczenie dla przebiegu procedury adopcyjnej (np. referencje, opinie, dodatkowe zaświadczenia),
- m) zdjęcia kandydatów na rodziców adopcyjnych (np. wspólne zdjęcie rodziny).

Ośrodek adopcyjny ma obowiązek wpisania kandydatów na rodziców adopcyjnych do Rejestru Kandydatów na Rodziców Adopcyjnych niezwłocznie po złożeniu przez nich wniosku o rozpoczęcie procedury adopcyjnej wraz z ww. dokumentami i rozpocząć ocenę wstępną.

Diagnozowanie sytuacji kandydatów – na tym etapie analizowane są przedstawione dokumenty, przeprowadzone są badania psychologiczno-pedagogiczne kandydatów, przeprowadzany jest wywiad adopcyjny w miejscu zamieszkania kandydatów. Następuje

wstępna kwalifikacja kandydatów. Procedura diagnozowania i przygotowania przyszłych rodziców adopcyjnych przewiduje najpierw **kwalifikację formalną**.

W przypadku uzyskania przez kandydatów na rodziców adopcyjnych pozytywnej wstępnej oceny Komisji Kwalifikacyjnej Ośrodka adopcyjnego, kieruje ich ona niezwłocznie na szkolenie.

W przypadku negatywnej wstępnej oceny kandydatów na rodziców adopcyjnych dokonanej przez Komisję Kwalifikacyjną, procedura adopcyjna ulega zakończeniu.

W przypadku niespełniania przez kandydatów na rodziców adopcyjnych wymogów formalnych określonych przepisami prawa, ośrodek adopcyjny odstępuje od dokonania wstępnej oceny kandydatów. W wyjątkowych wypadkach ośrodek adopcyjny może warunkowo dopuścić kandydatów na rodziców adopcyjnych do szkolenia.

Komisja Kwalifikacyjna ośrodka adopcyjnego odstępuje od kwalifikacji na szkolenie, osób:

- a) spokrewnionych albo spowinowaconych z dzieckiem, które ma być adoptowane,
- b) które wcześniej adoptowały rodzeństwo dziecka, które ma być adoptowane,
- c) sprawujących nad dzieckiem, które ma być adoptowane rodzinną pieczę zastępczą, z wyjątkiem osób lub małżonków, którzy nie spełniają warunków dotyczących rodzin zastępczych w zakresie niezbędnych szkoleń, a którym sąd powierzył tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej na podstawie art. 109 § 2 pkt 5 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego,
- d) ubiegających się o adopcję kolejnego dziecka, które ukończyły wcześniej szkolenie dla kandydatów do adopcji dziecka, organizowane przez ośrodek adopcyjny i posiadają świadectwo ukończenia tego szkolenia.

W przypadku adopcji dziecka przez osoby spokrewnione lub spowinowacone, które nie mają stałego miejsca zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej, a dziecko w wyniku adopcji miałoby zmienić miejsce zamieszkania na miejsce zamieszkania w innym państwie, ośrodek adopcyjny nie wszczyna postępowania o adopcję, a wszczęte zawiesza. Dokumenty dotyczące adopcji przesyła do ośrodka adopcyjnego prowadzącego CBD.

Etap drugi procedury adopcyjnej dotyczy przygotowania kandydatów do przysposobienia, którzy uzyskali pozytywną wstępną ocenę Komisji Kwalifikacyjnej – na tym etapie prowadzone są szkolenia⁸.

Część szkoleń ma charakter sesji grupowych, część – indywidualnych z udziałem małżonków i pary psychologów. Tematyka wiodąca to: motywacja do adopcji, oczekiwania wobec dziecka, relacje w rodzinach generacyjnych i w parze małżeńskiej oraz psychoedukacja dotycząca jawności adopcji i specyfiki adopcyjnego rodzicielstwa.

Przykładowy program szkolenia składa się z 17 modułów tematycznych, które opracowane są zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka. Program zaplanowany jest na 45 godz. dydaktycznych. Warsztatowy charakter szkolenia pozwala na dokładne omówienie zagadnień z równoczesnym zaangażowaniem wszystkich uczestników szkolenia.

Szkolenie pozwala na wykorzystanie potencjału intelektualnego i doświadczenia życiowego uczestników. Szkolenie ma wzmocnić indywidualną wrażliwość kandydatów, pozwolić na świadome przewartościowanie własnych postaw wobec przysposobienia.

Szkolenie prowadzone jest przez minimum dwóch specjalistów, którzy są równocześnie pracownikami ośrodka adopcyjnego.

⁸ *Ramowy program szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych*, opracowanego i realizowanego przez będący w strukturach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Małopolskiego Ośrodka Adopcyjnego, *Mapa pomocy rodzinie, Rodzicielstwo zastępcze i adopcja*, ROPS, Kraków 2012, s. 34.

MODUŁ	TEMATYKA SZKOLEŃ	LICZBA GODZIN
1.	Prawne aspekty adopcji.	2
2.	Integracja grupy. Wprowadzenie w tematykę zajęć.	1
3.	Warsztaty z zakresu wzmacniania prawidłowej motywacji kandydatów do przysposobienia dziecka.	5
4.	I. Zagadnienia przeżywania i radzenia sobie ze stratą w kontekście niemożliwości posiadania biologicznego potomstwa lub utraty dziecka. II. Życiowe straty dziecka. Sposoby wspierania dziecka w radzeniu sobie z życiowymi stratami.	5
5.	Problematyka jawności adopcji – prawda o pochodzeniu dziecka.	4
6.	Problematyka roli więzi emocjonalnych w rodzinie, kształtowanie się więzi w rodzinach adopcyjnych oraz typów przywiązania i ich konsekwencji dla rozwoju dziecka.	5
7.	Problemy dotyczące rozwoju dziecka wychowywanego poza rodziną naturalną, w tym wpływu przebiegu życia płodowego, sytuacji kryzysowych i występowania przemocy w rodzinie na zachowanie i rozwój dziecka.	3
8.	Metody budowania poczucia wartości u dziecka.	2
9.	Metody stymulowania rozwoju psychofizycznego.	2
10.	Warsztaty umiejętności wychowawczych z uwzględnieniem specyficznych potrzeb dzieci, w szczególności z uwagi na ich wiek.	3
11.	Podstawy pielęgnacji i rozwoju psychomotorycznego niemowląt.	1
12.	Podstawy wiedzy o zdrowiu dziecka, profilaktyce prozdrowotnej, objawach sygnalizujących choroby i postępowania w takich przypadkach.	1
13.	Zagadnienia z zakresu wspomaganie dziecka z problemami emocjonalnymi i zaburzeniami zachowania.	2
14.	Zagadnienia z zakresu wspomaganie rozwoju dziecka z zaburzeniami rozwojowymi, w tym dziecka z alkoholowym zespołem płodowym (FAS).	3
15.	Zagadnienia z zakresu wspomaganie rozwoju dziecka niepełnosprawnego.	2
16.	Tematyka z zakresu przygotowania dzieci własnych do zmiany ich sytuacji rodzinnej w chwili przyjęcia dziecka do rodziny.	2
17.	Formy pomocy i wsparcia dla rodzin adopcyjnych	2

Źródło: *Mapa pomocy rodzinie, Rodzicielstwo zastępcze i adopcja*, ROPS, Kraków 2012, s. 35.

Etap drugi procedury kończy się:

- uzyskaniem świadectwa ukończenia szkolenia przez kandydatów na rodziców adopcyjnych
- wydaniem opinii kwalifikacyjnej przez Komisję Kwalifikacyjną.

W przypadku uzyskania pozytywnej opinii kwalifikacyjnej, kandydaci na rodziców adopcyjnych przechodzą do trzeciego etapu procedury adopcyjnej.

W przypadku uzyskania przez kandydatów na rodziców adopcyjnych negatywnej opinii kwalifikacyjnej, procedura adopcyjna w ośrodku adopcyjnym ulega zakończeniu.

Etap trzeci procedury adopcyjnej jest oczekiwaniem kandydatów na rodziców adopcyjnych na dziecko.

W tym czasie ośrodek adopcyjny analizuje kompetencje osobiste kandydatów w celu dokonania właściwego doboru rodziny do dziecka.

Etap czwarty procedury adopcyjnej obejmuje wybór kandydatów na rodziców adopcyjnych dla konkretnego dziecka, z

uwzględnieniem jego indywidualnych potrzeb oraz możliwości opiekuńczo-wychowawczych rodziny.

Dokonując doboru przyszłej rodziny adopcyjnej do dziecka, ośrodek adopcyjny bierze w szczególności pod uwagę:

- a) akceptację kandydatów na rodziców adopcyjnych dotyczącą pochodzenia dziecka oraz jego ewentualnych deficytów rozwojowych i zdrowotnych,
- b) łączenie rodzeństwa biologicznego, zgodnie z art. 166a ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- c) predyspozycje osobowościowe kandydatów na rodziców adopcyjnych,
- d) sytuację zdrowotną, rodzinną, historię życia i związku kandydatów na rodziców adopcyjnych,
- e) miejsce zamieszkania kandydatów na rodziców adopcyjnych i rodziny biologicznej dziecka,
- f) możliwości finansowe kandydatów na rodziców adopcyjnych, zabezpieczające potrzeby psychiczne, zdrowotne, edukacyjne dziecka, a także inne jego indywidualne potrzeby,
- g) sposób sprawowania przez kandydatów na rodziców adopcyjnych opieki nad dzieckiem po jej przejęciu i adopcji (np. korzystanie z urlopu macierzyńskiego lub tacierzyńskiego),
- h) wiek kandydatów na rodziców adopcyjnych,
- i) czas oczekiwania kandydatów na rodziców adopcyjnych w ośrodku adopcyjnym.

Po dokonaniu doboru rodziny adopcyjnej do dziecka, następuje przedstawienie kandydatom na rodziców adopcyjnych informacji dotyczącej sytuacji prawnej, zdrowotnej, rodzinnej i rozwojowej dziecka, zawartej w Karcie Dziecka.

Kandydaci na rodziców adopcyjnych po zapoznaniu się z informacjami zawartymi w Karcie Dziecka mają czas na ocenę i podjęcie decyzji co do możliwości zaspokojenia indywidualnych potrzeb dziecka.

Kandydaci na rodziców adopcyjnych mają prawo do odmowy przyjęcia zaproponowanego im przez ośrodek doboru dziecka

Komisja Kwalifikacyjna analizuje przyczyny odmowy przez kandydatów na rodziców adopcyjnych przyjęcia zaproponowanego im przez ośrodek adopcyjny doboru dziecka i podejmuje decyzję o kontynuacji procedury adopcyjnej lub o cofnięciu kandydatom kwalifikacji na rodziców adopcyjnych.

Decyzję Komisji Kwalifikacyjnej o cofnięciu kandydatom kwalifikacji na rodziców adopcyjnych poprzedza ich wysłuchanie dotyczące przyczyn odmowy przyjęcia zaproponowanego przez ośrodek adopcyjny doboru dziecka

Po podjęciu przez kandydatów na rodziców adopcyjnych decyzji o adopcji dziecka, ośrodek adopcyjny kontaktuje się z opiekunem prawnym/opiekunem faktycznym dziecka i informuje o pozyskaniu rodziny adopcyjnej dla dziecka, ustala termin i miejsce pierwszego kontaktu dziecka z kandydatami na rodziców adopcyjnych.

Kandydaci na rodziców adopcyjnych mają prawo uzyskania od opiekuna prawnego/opiekuna faktycznego dziecka szczegółowych informacji na temat dziecka.

Etap piąty obejmuje kontakt przyszłej rodziny adopcyjnej z dzieckiem.

Jeżeli kandydaci na rodziców adopcyjnych podtrzymują decyzję o adopcji dziecka, mają prawo do pierwszego kontaktu z dzieckiem. Kontakt ten odbywa się w miejscu przyjaznym dla dziecka, zapewniającym dziecku poczucie bezpieczeństwa.

Pierwszy kontakt kandydatów na rodziców adopcyjnych z dzieckiem odbywa się w obecności pracownika ośrodka adopcyjnego oraz osoby bliskiej dziecku. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka przy kolejnych kontaktach kandydatów na rodziców adopcyjnych z dzieckiem może być obecny pracownik ośrodka adopcyjnego.

Etap szósty obejmuje:

- a) procedurę składania przez kandydatów na rodziców adopcyjnych do sądu wniosku o adopcję i wniosku o osobistą styczność z dzieckiem,
- b) kontakty kandydatów na rodziców adopcyjnych z dzieckiem do czasu wydania przez sąd postanowienia o osobistej styczności z dzieckiem.

W przypadku pełnej akceptacji dziecka przez kandydatów na rodziców adopcyjnych oraz nawiązaniu prawidłowych relacji między dzieckiem a przyszłymi rodzicami, kandydaci na rodziców adopcyjnych składają ww. wnioski.

Ośrodek adopcyjny udziela pomocy w ich przygotowaniu oraz załącza komplet aktualnych dokumentów zgodnych z przepisami prawa obowiązującymi przy adopcji.

Procedura sądowa

Przysposobienie następuje przez orzeczenie sądu opiekuńczego. Wyłącznie uprawnionym do jego wszczęcia jest przysposabiający. Wniosek o wszczęcie postępowania należy zgłosić w sądzie opiekuńczym właściwym dla osoby przysposabiającej lub mającej być przysposobioną. Po wpłynięciu wniosku o adopcję sąd wzywa na pierwszą sprawę wnioskodawców oraz rodzica lub opiekuna prawnego dziecka (interesy dziecka skierowanego do adopcji reprezentuje opiekun prawny lub kurator, ustanowiony przez sąd na wniosek ośrodka adopcyjnego bądź placówki, w której dziecko aktualnie przebywa).

Sąd podejmuje szereg czynności, takich jak: przeprowadzenie postępowania dowodowego z wywiadu środowiskowego w miejscu zamieszkania nowych rodziców, badań psychologicznych oraz złożonych niezbędnych dokumentów. W przypadku, gdy wnioskodawcy byli przygotowywani przez ośrodek adopcyjny, żąda się również opinii wystawionej przez specjalistów pracujących w tej instytucji.

Sąd określa sposób i okres osobistej styczności wnioskodawców z dzieckiem tak, by mogli się wzajemnie poznać. Sąd może wydać postanowienie o tymczasowym umieszczeniu dziecka w domu wnioskodawców (do czasu pełnego przysposobienia) lub wskazać – jako miejsce kontaktowania się – placówkę, w której przebywa dziecko. Po tym okresie odbywa się sprawa o przysposobienie, a po przeprowadzeniu rozprawy sąd wydaje postanowienie. Jest ono podstawą do sporządzenia nowego aktu urodzenia dziecka przez Urząd Stanu Cywilnego.

Po złożeniu do sądu wniosków kandydaci na rodziców adopcyjnych kontaktują się z dzieckiem w miejscu jego pobytu w pieczy zastępczej do czasu wydania przez sąd postanowienia o osobistej styczności kandydatów na rodziców adopcyjnych z dzieckiem.

Ośrodek adopcyjny, na żądanie sądu prowadzącego sprawę o adopcję dziecka, przesyła do sądu świadectwo ukończenia szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka, opinię kwalifikacyjną o kandydatach do adopcji dziecka oraz opinię o kandydatach na rodziców adopcyjnych, o której mowa w art. 586 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego.

Etap siódmy obejmuje przejście bezpośredniej opieki nad dzieckiem przez przyszłych rodziców adopcyjnych.

Przyszli rodzice przejmują bezpośrednią opiekę nad dzieckiem po wydaniu przez sąd postanowienia o osobistej styczności.

Osobista styczność przyszłych rodziców adopcyjnych z dzieckiem odbywa się w ich miejscu zamieszkania.

Pracownik ośrodka adopcyjnego monitoruje i osobiście nadzoruje przebieg styczności dziecka z przyszłymi rodzicami adopcyjnymi.

Przyszli rodzice adopcyjni zobowiązani są do utrzymywania stałego kontaktu z ośrodkiem adopcyjnym, który zakwalifikował dziecko do adopcji lub z ośrodkiem, który zakwalifikował rodzinę, a także z opiekunem prawnym/opiekunem faktycznym dziecka, jeżeli nie narusza to dobra dziecka.

Ośrodek adopcyjny składa do sądu sprawozdanie z przebiegu osobistej styczności przyszłych rodziców adopcyjnych z dzieckiem.

Kandydaci na rodziców adopcyjnych mogą złożyć w ośrodku adopcyjnym oświadczenie o gotowości adopcji w przyszłości rodzeństwa adoptowanego przez nich dziecka oraz mogą zadeklarować wolę informowania ich w przyszłości przez ośrodek adopcyjny o możliwości adoptowania tego rodzeństwa.

Etap ósmy obejmuje czynności po wydaniu przez sąd postanowienia o adopcji.

Po wydaniu przez sąd postanowienia o adopcji, ośrodek adopcyjny pozostaje do dyspozycji rodziców adopcyjnych oraz zachęca ich do korzystania ze wsparcia dowolnego ośrodka adopcyjnego.

Pomoc i wsparcie dla rodzin, które adoptowały dziecko polega na wykonywaniu zadań wskazanych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Może obejmować w szczególności:

- a) prowadzenie warsztatów podnoszących umiejętności rodzicielskie,
- b) prowadzenie grup wsparcia,
- c) przygotowanie i udostępnienie informacji o placówkach i ośrodkach specjalistycznych prowadzących terapię, udzielających wsparcia dziecku i rodzinie.

Rodzina adopcyjna może utrzymywać kontakt z ważnymi dla dziecka w okresie przed adopcją osobami, jeżeli jest to zgodne z dobrem dziecka.

Kwalifikacja kandydatów na rodziców adopcyjnych

Formalna kwalifikacja kandydatów – jest to moment, otrzymania decyzji Komisji Kwalifikacyjnej o pełnej akceptacji kandydatów. Następuje również propozycja doboru rodziny do konkretnego dziecka.

Komisja Kwalifikacyjna dla kandydatów na rodziców adopcyjnych ocenia potencjał rodziny tylko i wyłącznie pod kątem rodzicielstwa adopcyjnego. Oznacza to zwrócenie uwagi na posiadanie takiego potencjału, który jest gwarantem dla prawidłowego przebiegu procesu adopcyjnego.

Potencjał ten jest rozumiany jako zdolność refleksyjnego przemyślenia trudnych doświadczeń z własnej rodziny pochodzenia.

Ważny jest również wkład kandydatów w rozwój osobisty, czyli to w jaki sposób radzą sobie z utratami życiowymi, w tym z utratą dzieciństwa oraz to jak funkcjonują w otaczającej ich rzeczywistości.

W rodzinie adopcyjnej istnieje konieczność wspierania dziecka borykającego się często przez całe życie z problemem porzucenia przez rodzica biologicznego. Dlatego umiejętność towarzyszenia dziecku w jego żałobie, z punktu widzenia powodzenia w adopcji jest niezbędna.

Komisja Doboru Rodziny do Dziecka analizuje potrzeby zgłoszonego dziecka, historię jego życia, jego potencjał rozwojowy w kontekście kompetencji i zasobów konkretnych kandydatów na rodziców adopcyjnych. Komisja stara się wybrać najlepszych kandydatów dla konkretnego dziecka.

Poznanie i nawiązanie kontaktu z dzieckiem – czyli spotkanie i poznanie dziecka, zebranie informacji o dziecku. Najczęściej pierwsze spotkania odbywają się w obecności opiekunów dziecka. Jest to również etap podejmowania decyzji o podjęciu adopcji dziecka przy akceptacji dziecka.

Sprawy urzędowe – czyli wystąpienie do sądu o ustanowienie rodziny adopcyjnej. Uczestnictwo w posiedzeniach sądu. W załatwianiu spraw formalnych, prawnych pomagają pracownicy ośrodka adopcyjnego.

Obszary diagnozy (badanie motywacji, relacje rodzinne i małżeńskie, postawy wychowawcze, oczekiwania adopcyjne, postawa wobec jawności adopcji, inne obszary)

Jacy powinni być przyszli rodzice adopcyjni ?

Po pierwsze – powinni mieć właściwą motywację do adopcji – trwałą, silną i równomiernie rozłożoną na oboje małżonków, zakładającą podzielenie się z dzieckiem posiadanymi zasobami i wartościami.

Po drugie – przejawiać korzystne postawy – przekonanie o jawności adopcji, realistyczne oczekiwania wobec dziecka i sprzyjające rozwojowi podmiotowości tendencje wychowawcze.

Po trzecie – przejawiać psychologiczną otwartość na nowe doświadczenia, zdolność empatii, adekwatne poczucie własnej wartości, dojrzałą osobowość.

Po czwarte – mieć pozytywne relacje społeczne. W szczególności chodzi o przynajmniej przeciętne, kompetencje społeczne. Ważny jest dobry poziom komunikacji, pozwalający na nawiązywanie satysfakcjonujących relacji w otoczeniu społecznym rodziny i umożliwiający korzystanie ze wsparcia społecznego.

Komisja Kwalifikacyjna Ośrodka Adopcyjnego kwalifikuje kandydatów na szkolenia do pełnienia roli rodziców adopcyjnych po dokonaniu ich wstępnej oceny, uwzględniając:

- kwalfikacje osobiste, o których mowa w art. 114¹ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego,
- motywację do pełnienia roli rodzica adopcyjnego,
- wywiadu adopcyjnego,
- wstępną diagnozę psychologiczną i pedagogiczną.

Każdy ośrodek adopcyjny ma inną specyfikę prowadzenia badań pedagogicznych i psychologicznych.

Tematyka badań psychologicznych w diagnozie kandydatów dotyczy głównie osoby; małżonków, jako pary pragnącej być rodzicami, oraz ich motywacji do tego rodzaju rodzicielstwa. Bardzo specyficzne dla tej rozmowy jest jej usytuowanie w ramach szerszego procesu diagnostyczno-szkoleniowego, prowadzącego do kwalifikacji. Diagnozuje i kwalifikuje zespół, łącząc informacje z rozmów, z dokumentów i z obserwacji, a nie poszczególni specjaliści oddzielnie, pomimo sporządzania oddzielnych opinii. Ponadto dzieje się to wszystko w czasie co najmniej kilku miesięcy spotkań pracowników ośrodka z kandydatami. Pierwszym celem diagnozy jest określenie gotowości kandydatów do przysposobienia dziecka ich motywacji i oczekiwań.

Motywy i oczekiwania adopcyjne

Pytania o motywy adopcji są ważne, albowiem za motywami kryją się pewne oczekiwania pod adresem dziecka, które w pierwszej kolejności pozwalają zdiagnozować, czy kandydaci gotowi są do pełnienia roli rodziców adopcyjnych.

Motywy altruistyczne:

- ⇒ pragnienie stworzenia pełnej, normalnej rodziny,
- ⇒ odnalezienie celu własnego życia,
- ⇒ chęć uszczęśliwienia osieroconego dziecka,
- ⇒ przekazanie tradycji rodzinnych.

Typowy rodzic adopcyjny podejmując decyzję o przysposobieniu dziecka **kieruje się przede wszystkim poczuciem „braku”**, a adopcja stanowi dla niego rozwiązanie bolesnego życiowego problemu – bezdzietności. Zanim małżeństwo podejmie decyzję o adopcji, jest wielokrotnie konfrontowane z niemożnością posiadania własnego biologicznego dziecka. Bezdzietność, uniemożliwia małżeństwu przejście do następnej fazy cyklu życia rodzinnego. Wokół przeżyć związanych z niemożnością bycia rodzicem biologicznym powstaje cały, często bardzo rozbudowany system fantazji, wyobrażeń i pragnień. Jest to niezwykle trudny okres dla pary małżeńskiej. Wtedy decyzja o adopcji może wynikać z przekonania, iż niemożność posiadania dziecka jest przyczyną pogarszających się relacji w małżeństwie. Pojawić się może „magiczne myślenie”, gdy będziemy mieli dziecko, to miłość, zrozumienie, bliskość i zaufanie powrócą.

„Magiczne myślenie”, świadczyć może o tym, że kryzys bezdzietności nie został jeszcze pokonany i przed kandydatami rysuje się bolesna i trudna droga rozwiązania poważnego problemu. Wielu z nich odkrywa, że droga rozwiązania problemu bezdzietności, to droga rodzicielstwa adopcyjnego. Wymaga ona dobrego przygotowania i zbudowania tożsamości rodzica adopcyjnego. Jest to trudne zadanie, bo w otoczeniu może brakować wzorców.

Frustracja kandydatów związana z własną bezdzietnością może rozbudzać nierealne oczekiwania wobec adoptowanego dziecka, którego ukrytym zadaniem będzie rekompensowanie zawiedzionych nadziei rodziców adopcyjnych.

Świadomie, rodzice adopcyjni mogą pragnąć przysposobienia dziecka, a nieświadomie przeżywać frustrację i złość z powodu własnej bezpłodności. Dzieje się tak, kiedy kandydaci nie mają przepracowanej własnej straty związanej z brakiem posiadania potomstwa biologicznego. **Trudna dla przyszłych rodziców adopcyjnych jest konfrontacja z własną motywacją**, która jest złożona i zawiera elementy, często burzące obraz ich „idealnego Ja” (mit wybawcy, ratownika, filantropa, osoby godnej najwyższego uznania).

Wskaźnikami prawidłowej motywacji do przysposobienia dziecka jest równowaga pomiędzy motywami altruistycznymi i egoistycznymi. Dzięki obustronnej wymianie korzyści spełnia się poczucie sprawiedliwości, czyli zostaje zachowana równowaga „interesów”.

Głównym celem w procesie przygotowującym kandydatów jest zatem ustalenie odpowiedniej motywacji oraz podniesienie świadomości przyszłych rodziców.

W sukcesie rodziny adopcyjnej niekorzystnie rokuje dominacja **motywów instrumentalnych**, wyrażających się między innymi traktowaniem dziecka jako środka do uzyskania różnych korzyści:

- ⇒ opieka na starość,
- ⇒ dodatkowe ręce do pracy,
- ⇒ integrowanie małżeństwa zagrożonego rozwodem,
- ⇒ podniesienie własnej wartości poprzez sukcesy dziecka,
- ⇒ traktowanie dziecka jako lekarstwa na nerwicę matki ujawnioną po stracie rodzzonego dziecka).

Rodziny charakteryzujące się takim typem motywacji, pragnące rozwiązać swoje problemy osobiste lub rodzinne poprzez przyjęcie dziecka do rodziny, narażone są na duże niebezpieczeństwo niepowodzeń wychowawczych i nietrwałości systemu rodzinnego. Przyjęcie dziecka raczej wzmagające istniejące problemy, niż je rozwiązuje.

Oprócz harmonii motywów w procesie adopcyjnym kandydaci muszą być przygotowani na ewentualne trudności w wychowaniu adoptowanego dziecka, większe zazwyczaj, niż w wychowaniu dziecka biologicznego. **Akceptacja dziecka ze wszystkimi jego cechami i ograniczeniami; przyjęcie go takim, jakim jest; brak wymagań co do płci, wieku; przyjęcie dziecka jako wartości samoistnej – widzenie w nim człowieka, który czuje. W**

sytuacji adopcji podkreślany jest fakt „radości bycia z dzieckiem, bycia jego rodzicami” – jako gratyfikacja za trud rodzicielski. Dobrze zdiagnozowana rodzina adopcyjna powinna pragnąć dziecka i chcieć wprowadzić je do domu po prostu, dlatego, że jest jej źle ze swoją bezdziećnością i że odczuwa brak dziecka, jako podstawową przeszkodę do osiągnięcia pełni swego życia i pełni swego osobowego rozwoju. Jeżeli dostaną coś w zamian (np. poczucie, że stają się lepsi, bo coś dają, oraz że dzięki adopcji są tacy jak inni) to łatwiej im przyjąć zapowiadane trudności⁹.

Postawy i style wychowawcze

Postawy i style wychowawcze rodziców są bardzo ważnym czynnikiem kształtującym i rozwijającym osobowość dziecka. Zależą w głównej mierze od wzajemnych kontaktów emocjonalnych między rodzicami i relacji rodzicielskich. Rodzice wyrażający właściwe postawy wobec dziecka otaczają je opieką i miłością, dostrzegają i zaspakajają z chęcią jego potrzeby, łatwo nawiązują z nim kontakt, są cierpliwi, wyrozumiali w tłumaczeniu i wyjaśnianiu różnych spraw, cieszą się dzieckiem, są zdolni do obiektywnej oceny swojego dziecka, nie przeceniają i nie doceniają jego roli. Do właściwych postaw wychowawczych należą:

- ⇒ **Akceptacja dziecka**, czyli przyjęcie go takim, jakie jest, z cechami wyglądu zewnętrznego, możliwościami, usposobieniem i ograniczeniami, trudnościami, słabszymi stronami w rozwoju. Kontakt z dzieckiem jest przyjemnością, rodzice lubią swoje dziecko, lubią z nim przebywać.
- ⇒ **Współdziałanie z dzieckiem** - zainteresowanie i zaangażowanie rodziców w zabawę i pracę dziecka, włączanie dziecka w sprawy i zajęcia rodziców i domu, wspólne wykonywanie czynności domowych (dostosowując do możliwości rozwojowych dziecka).
- ⇒ **Dawanie dziecku rozumnej swobody** - dostosowanej do możliwości rozwojowych dziecka. Zakres swobody rodzice zwiększają wraz z wiekiem zachowując autorytet i kierując dzieckiem w takim stopniu, jaki jest potrzebny i pożądany.
- ⇒ **Uznawanie praw dziecka w rodzinie** bez przeceniania i niedoceniają jego roli. Stosunek rodziców do aktywności dziecka jest swobodny, nieformalny, nie wścibski i dyktatorski.

Każdej postawie właściwej odpowiada postawa niewłaściwa i tak:

Akceptacji – odtrącenie

Współdziałaniu – unikanie

Uznaniu praw – zbytnie wymaganie, korygowanie, ustawianie czy nadopiekuńczość

Na każdą z głównych postaw nieprawidłowych składa się szereg postaw częściowych, które obejmują pewne zachowania rodzicielskie.

⁹ www.poa.ta.pl/pliki/motywacja_do_adopcji.docx

Niewłaściwe postawy wychowawcze

Typy postaw	Stosunek rodziców do dziecka	Cechy osobowości dziecka
Postawa unikająca	<p>Ubogi stosunek uczuciowy między rodzicami a dzieckiem</p> <p>Obojętność uczuciowa</p> <p>Obcowanie z dzieckiem nie sprawia przyjemności</p> <p>Kontakt z dzieckiem luźny lub pozornie dobry</p> <p>Dziecko odczuwane jako ciężar</p>	<p>Możliwość niezdolności do nawiązania trwałej więzi uczuciowej</p> <p>Uczuciowo niestałe</p> <p>Zmienne w planach</p> <p>Skłonne do przechwałek</p> <p>Nieufne, bojaźliwe</p> <p>Wchodzące w konflikt z rodzicami, w szkole z kolegami</p> <p>Agresywność</p> <p>Nieposłuszeństwo</p>
Postawa odtrącająca	<p>Dezaprobatą</p> <p>Krytyka dziecka</p> <p>Podejście dyktatorskie</p> <p>Liczne żądania</p> <p>Surowe kary</p>	<p>Kłótniwość</p> <p>Kłamstwa, kradzieże</p> <p>Zachowania aspołeczne</p>
Postawa nadmiernego wymagania	<p>Dziecko naginane do wzoru, jaki rodzice chcieliby posiadać, bez liczenia się z jego indywidualnością</p> <p>Podejście bezkrytyczne, dziecko uważane za wzór doskonałości</p>	<p>Zastraszenie, bezradność, reakcje nerwicowe</p> <p>Brak wiary we własne siły</p> <p>Niepewność</p> <p>Lękliwość</p> <p>Przewrażliwienie, uległość</p> <p>Podatność na frustrację</p> <p>Opóźnienie dojrzałości emocjonalnej i dojrzałości społecznej</p> <p>Bierność i zależność od rodzica/opiekuna</p> <p>Brak inicjatywy</p>
Postawa nadmiernie chroniąca		<p>Albo zachowania typu „rozpieszczone dziecko”:</p> <p>Pewność siebie, zarozumialstwo</p> <p>Zuchwalstwo</p> <p>Poczucie większej wartości</p> <p>Egoistyczne nastawienie</p>

Style wychowawcze:

- Styl demokratyczny.** Dziecko doświadcza bezpieczeństwa w rodzinie. Jest traktowane jako podmiot, po partnersku, współuczestniczy w życiu rodziny, razem z innymi członkami włącza się w różne codzienne sprawy. Tym samym ma szansę uczyć się zaufania, dyskusji, kompromisu, empatii. Styl ten prowadzi do rozwijania odporności psychicznej i indywidualnej osobowości dziecka, budującego poprawne więzi i relacje społeczne, a w życiu dorosłym czującego się dobrze w bliskim związku, nie obawiającego się zależności ani bycia samemu.
- Styl autokratyczny:** oparty na sile, posłuszeństwie, surowości i dystansie wobec dziecka, braku stosowania pochwał, nieuwzględnianiu opinii dziecka, nadmiernych wymaganiach i kontroli, co przyjmuje postać „wychowania konserwatywnego”.

Dziecko żyje w ciągłym napięciu, cechuje je nadmierna (choć pozorna) zależność i uległość wobec rodziców, co w sytuacjach „granicznych” zmienia się w buntowniczość i opór wobec ich wymagań. Konsekwencją narzucania formalnego autorytetu jest brak internalizacji norm i wartości proponowanych przez rodziców, zaś egocentryzm i egoizm dziecka powodować może łamanie niewygodnych dla siebie zasad, szczególnie w sytuacjach braku kontroli zewnętrznej (rodzicielskiej). Wychowanie jest tu nieskuteczne, bo nie prowadzi do internalizacji systemu aksjonormatywnego, który nie jest poparty racjonalną argumentacją i emocjonalną więzią z rodzicem (brak identyfikacji).

3. **Styl liberalny** – przywalający, oparty na miłości i pozytywnych więziach emocjonalnych, ograniczonej kontroli, niestawianiu wymagań, niekonsekwencji, braniu pod uwagę opinii dziecka, niskich kompetencjach komunikacyjnych rodziców, co można określić jako „wychowanie bezstresowe”);

Prowadzi do ukształtowania wysokiego, ale często nieadekwatnego poczucia własnej wartości, postawy egoistycznej, egocentryzmu, braku wewnętrznej dyscypliny, wytrwałości w działaniu czy odporności psychicznej.

4. **Styl niekonsekwentny (odtrącająco-zaniedbujący)**, który wyznacza brak zaangażowania rodziców w sprawę i rozwój dziecka, brak czułości w relacjach z dzieckiem oraz niestawianie mu wymagań i brak różnych form wsparcia, w tym głównie informacyjnego, co realnie przyjmuje postać „wychowania niekonsekwentnego”¹⁰.

postawa wobec jawności adopcji

Świadomość konieczności ujawnienia adopcji wobec dziecka i najbliższego otoczenia. Aktualnie dominującym społecznie poglądem jest jawność adopcji względem dziecka. Są jednak rodzice adopcyjni, którzy mniej lub bardziej świadomie wolą zataić fakt adopcji.

Najczęstsze powody, dla których rodzice adopcyjni uzasadniają zatajenie adopcji:

- ⇒ ogólnie pojęte dobro dziecka i obawa przed zranieniem go. Tacy rodzice kierują się swoimi emocjami. Dominuje w ich emocjach obawa, że ujawnienie adopcji wywoła u dziecka poczucie odrzucenia, żalu po rodzicach biologicznych. Ukryta obawa, że sami zostaną przez dziecko odrzuceni;
- ⇒ chęć ukrycia kompleksu bezpłodności połączona z determinacją odgrywania roli rodzica „normalnego” i „normalnej rodziny”;
- ⇒ lęk, że dziecko będzie szukać rodziny biologicznej a to ponownie skonfrontuje rodziców adopcyjnych z ich utratą dzietności;
- ⇒ brak wiary w siebie i w możliwości zbudowania trwałej więzi z dzieckiem oraz przekonanie, że dziecko świadome adopcji będzie sprawiać większe trudności wychowawcze;

¹⁰ E. Wysocka, B. Ostafińska-Molik, *Zaburzenia przystosowania młodzieży a style wychowania w rodzinie*, „Pedagogika Społeczna” 2015 nr 4 (58), s. 60.

- ⇒ lęk przed ujawnieniem przez dziecko „patologicznych genów” połączony z brakiem przekonania, iż zdrowa rodzina rozwinię w dziecku dobre cechy biologiczne i osobowościowe;
- ⇒ niechęć do „mieszania dziecku w głowie” może kryć silny lęk rodziców adopcyjnych świadczący o słabej tożsamości rodzicielstwa adopcyjnego.

Tymczasem powiedzenie prawdy o adopcji jest najkorzystniejszym rozwiązaniem dla rodziny i dla adopcyjnego dziecka.

Najważniejsze powody, dla których rodzice adopcyjni ujawniają adopcję względem dziecka i jego najbliższego otoczenia:

- ⇒ nie można budować miłości, zaufania i więzi rodzinnych na kłamstwie bądź zatajeniu;
- ⇒ dziecko powinno dowiedzieć się o swoim pochodzeniu i ma do tego pełne prawo. Nie należy zawłaszczać korzeniami pochodzenia dziecka i jego tożsamością;
- ⇒ ujawniając fakt adopcji rodzina wyzbywa się lęku, niepokoju i napięcia związanego z koncentrowaniem się na ukrywaniu prawdy;
- ⇒ rozmawiając z dzieckiem o adopcji, towarzyszymy dziecku w jego trudnych przeżyciach i jednocześnie uczymy go radzenia sobie z trudnymi emocjonalnie sytuacjami;
- ⇒ kształtuje właściwy stosunek dziecka do adopcji, przekazuje przekonanie, że więzi uczuciowe są ważniejsze od więzi krwi;
- ⇒ uczy dziecko, że wartości takie jak prawdomówność i uczciwość są ważne i jednocześnie daje dziecku wzór, w jaki sposób można je realizować; jawność adopcji chroni dziecko przed brutalnym poinformowaniem go o jego pochodzeniu przez osoby obce;
- ⇒ dziecko może zbudować mocną i prawdziwą tożsamość, co uchroni je przed trudnościami rozwojowymi¹¹.

¹¹ *Mapa pomocy rodzinie...*, s. 33.

Bibliografia

Bermejo F. A. i in., *CUIDA Kwestionariusz do oceny kandydatów na rodziców adopcyjnych, opiekunów, opiekunów prawnych i mediatorów. Podręcznik*. Polska adaptacja: Aleksandra Jaworowska, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2016.

Błęszyński J., *Kluczowe zagadnienia przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, „Impuls” Kraków 2005.

Kalus A., *Adopcyjny system rodzinny a postawy rodzicielskie*, [w:] *Człowiek u progu trzeciego tysiąclecia : zagrożenia i wyzwania*. T. 3, red. Mieczysław Płopa, Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej, Elbląg 2009

Ładyżyński A., *Społeczne i kulturowe uwarunkowania adopcji w Polsce*, „Impuls”, Kraków 2009

Ramowy programu szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych, opracowanego i realizowanego przez będący w strukturach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Małopolskiego Ośrodka Adopcyjnego, *Mapa pomocy rodzinie, Rodzicielstwo zastępcze i adopcja*, ROPS, Kraków 2012, s. 34.

Rodzinna piecza zastępcza. Poradnik praktyczny, red. A. Kwaśniewska-Sadkowska, Warszawa 2015

www.poa.ta.pl/pliki/motywacja_do_adopcji.docx

<https://rodziny.interwencjaprawna.pl/prawo/informacje-prawne/przysposobienie/>

<https://rodziny.interwencjaprawna.pl/prawo/akty-prawne>

Standardy realizacji zadań ośrodków adopcyjnych

https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiNk7W_1M7YAhXBoCwKHecGDfAQFggoMAA&url=http%3A%2F%2Fbrpd.gov.pl%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fstandardy_realizacji_zadan_osrodkow_adopcyjnych.pdf&usg=AOvVaw3cQKIh

